Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

DAFTAR RUJUKAN

Surat Kabar

Algemeen Handelsblad, 1902, 1906.

Algemeen Handelsblad voor Nederlandsch-Indië, 1937.

Alkmaarsche Courant, 1931, 1934.

Arnhemsche Courant, 1908.

Bataviaasch Nieuwsblad, 1901, 1908, 1916, 1926.

Dagblad van Noord-Brabant, 1934.

De Courant, 1905.

De Gelderlander, 1932.

De Indische Courant, 1933.

De Indische Mercuur, 1916.

De Ingenieur, 1908.

De Locomotief, 1881, 1885, 1895, 1902, 1908, 1917, 1918, 1925, 1927, 1928, 1930, 1931, 1933, 1934, 1936, 1937.

De Nieuwe Vorstenlanden, 1918.

De Preanger-Bode, 1901, 1908, 1909, 1915, 1916.

De Telegraaf, 1896.

Djawa Tengah, 1916, 1922, 1925, 1926, 1927, 1932, 1934.

Haarlem's Dagblad, 1934.

Heldersche Courant, 1934.

Het Koloniaal Weekblad, 1906.

Het Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië, 1902, 1906, 1907, 1908, 1913, 1926.

Het Vaderland, 1914, 1924, 1940.

Land en Volk Nieuwe, 1905.

Haarlemsche Courant, 1934.

Nieuwe Haarlemsche Courant, 1929.

Nieuwe Provinciale Groninger Courant, 1934.

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 1855

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Nieuwsblad van het Noorden, 1934.

Ons Noorden, 1934.

Schager Courant, 1934.

Soerabaijasch Handelsblad, 1901, 1902, 1906, 1908.

Twentsch Dagblad Tubantia en Enschedesche Courant, 1925.

Utrechtsche Courant, 1901.

Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad, 1885.

Arsip

Arsip Nasional Republik Indonesia. *Stukken Betreffende Het Zesde Gedeelte Der Sengkarangwerken-Pekalongan (1900–1927).* Departement van Burgerlijke Openbare Werken. Nomor 5777.

_____. *Stukken Betreffende Het Maken van Het Achtende Gedeelte Sengkarangwerken-Residentie Pekalongan (1928–1932).* Departement van Burgerlijke Openbare Werken. Nomor 5785.

_____. *Stukken betreffende drinkwatervoorziening v/d gemeente Pekalongan (1921–1924).* Departement van Burgerlijke Openbare Werken: Seri Grote Bundel 1854–1933, Jilid I & II. Nomor 1141.

_____. S*tukken betreffende bedijking Kali Pentjongan Sengkarangwerken zesde gedeelte-afdeling Pekalongan residentie pekalongan (1927),* Departement van Burgerlijke Openbare Werken: Seri Grote Bundel 1854–1933, Jilid I & II, Nomor 3474.

Departement van Verkeer en Waterstaat. 1922. *Het Ontwerp Werkplan van de Departement Burgerlijke Openbare Werken voor 1923.* Algemeene Secretarie: Serie Grote Bundel Missive Gouverment Secretarie (Alsec GB-MGS), Nomor 5043. Koleksi Arsip Nasional Republik Indonesia

DPAD Jawa Tengah, *Hoofd Provinciale Waterstaat Midden Java 1927-1944*, Nomor 317

Foto dan Peta

Army Map Service. 1944. *Pekalongan* [Map]. *Java, Madura & Bali*. Washington, D.C.: Army Map Service. Koleksi KITLV, Nomor D E 18,12.

Dorpelingen met rijtuigen tijdens de overstroming (bandjir) van de Kali Pekalongan te Pekalongan (1916) [Photograph]. Koleksi KITLV. Nomor KITLV 116687.

Een Bandjir, een overstroomde straat (c. 1925) [Photograph]. Nationaal Museum van Wereldculturen. Object ID: TM-ALB-2148-87.

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Stroom bij Doro, Pekalongan ([19th–20th century]) [Photograph]. Koleksi KITLV, Nomor KITLV 1403973.

Topografische Inrichting. 1918. Pekalongan: hermeten in 1912 [Map]. Java, 1:25,000. Batavia: Topografische Inrichting. Koleksi KITLV, Nomor D G 26,25.

Topografische Inrichting (1918) Wanapringga: hermeten in 1912–1915 [Map]. Java, 1:25,000. Batavia: Topografische Inrichting. Koleksi KITLV, Nomor D G 26,28.

Topografische Inrichting. 1918. Wiradesa: hermeten in 1912–1915 [Map]. Java, 1:25,000. Batavia: Topografische Inrichting. Koleksi KITLV, Nomor D G 26,24.

Von Balluseck, F. (c. 1865) *Topographische kaart der residentie Pekalongan: opgenomen ingevolge Gouvernements-Besluit d.d. 27 Mei 1863 No. 19* [Map]. 's-Gravenhage: Topographische Inrigting. Koleksi KITLV, Nomor D E 36,7.

Laporan dan Dokumen Pemerintah

Algemeen Ingenierus Congres Batavia 8-15 Mei 1920

Bijblad op het Staatsblad van Nederlandsch-Indië (1924) Deel LXI, nos. 10271–10465. Weltevreden: Landsdrukkerij.

Boerema, J. 1917. "Vlerkwaardige regenval in Ned.-Indië in Januari 1916 en regenperiodes te Batavia gedurende het tijdvak 1864—1916". *Natuurkundig Tijdschrift voor de Nederlandsch-Indië.* Vol. LXXVI. Hlm. 31-40.

Brünner, E.C.G. and Nierstrasz, H.F. (eds.). 1930. *Oosthoek's Geïllustreerde Encyclopaedie*. 2nd edn. Vol. X: *Offer–Roosje*. Utrecht: A. Oosthoek.

De Waterstaats-Ingenieur. 1916. *De Waterstaats-Ingenieur: Orgaan der Vereeniging van Waterstaats-Ingenieurs in Nederlandsch-Oost-Indië*, 4(10), 1 October. Soerabaia: Vereeniging van Waterstaats-Ingenieurs in Nederlandsch-Oost-Indië.

Department van Burgerlijke Openbare Werken. 1913. *Verslag over de Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Idië over het jaar 1910. Vierde gedeelte: Irrigatie, waterafvoer en waterkeering*. Batavia: Landsdrukkerij

Departement van Economische Zaken. 1934. *Volkstelling 1930: Inheemsche Bevolking van Midden-Java en de Vorstenlanden Deel II.* Batavia: Departement van Economische Zaken.

De Vos, J.C. 1937. *Memorie van Overgave van Gouverneur van Midden Java (November 1933-Augustus 1937).* Nationaal Archief.

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Neijs, A.H. 1933. *Memorie van Overgave van Gouverneur van Midden Java (Juli 1930–November 1933).* Nationaal Archief.

Jaarscijfers voor het Koninkrijk der Nederlanden 1902.

Jaarscijfers voor het Koninkrijk der Nederlandsch-Indië 1900.

Jaarscijfers voor het Koninkrijk der Nederlandsch-Indië 1910.

Kuperus, G. 1944. *De bevolkingscapaciteit van de agrarische bestaansruimte in de inheemsche sfeer op Java en Madoera (omstreeks 1930)*. [S.l.]: s.n.

Government of the Nederlandsch-Indië. 191. *Onderzoek naar de mindere welvaart der inlandsche bevolking op Java en Madoera. VII: Overzicht van de uitkomsten der gewestelijke onderzoekingen naar de irrigatie en daaruit gemaakte gevolgtrekkingen*. Weltevreden: F.B. Smits.

Medeedelingen Mededeelingen Van Den Dienst Der Volksgezondheid In Nederlandsch-Indië, 1937.

Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië.1902. Vol. LXI. Batavia: Lange & Co

Overzicht van de Toestand der Inlandsche Bevolking van Java en Madoera.

Verslag over de Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië 1906.

Pemerintah Provinsi Jawa Tengah. 2023. *Peraturan Gubernur Jawa Tengah Nomor 29 Tahun 2023 tentang Perubahan atas Pergub Nomor 20 Tahun 2016 tentang Rencana Pengelolaan Sumber Daya Air Wilayah Sungai Pemali-Comal*

Staatsblad van Nederlandsch-Indië (1927) *Staatsblad van Nederlandsch-Indië voor 1927*. Batavia: Landsdrukkerij.

Stibbe, D.G. (ed.). 1922. *Encyclopaedie van Nederlandsch-Indië: Aanvullingen en Wijzigingen*. 's-Gravenhage: Martinus Nijhoff; Leiden: N.V. v/h E.J. Brill.

't Hoen, C.W.A.P. (1930) *Geologische overzichtskaart van den Nederlandsch Oost-Indischen Archipel: Midden Java* [Map]. Weltevreden (Batavia): Landsdrukkerij. In: *Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch Oost-Indië*, jrg. 58. Koleksi KITLV, Nomor D B 12,10.

Van Kol, H. (1903) *Uit onze koloniën: Uitvoerig reisverhaal*. Vol. II. Leiden: A.W. Sijthoff.

Voordrachten over koloniale onderwerpen gehouden ter gelegenheid van de koloniale landbouwtentoonstelling te Deventer 1913

Majalah

De waterstaats-ingenieur; orgaan der Vereeniging van Waterstaats-ingenieurs in Nederlandsch-Oost-Indië, hlm. 9, 1921, no. 12, 01 Desember 1921

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

*Indië; geïllustreerd weekblad voor Nederland en koloniën,*1923

Natuurkundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië, 1902.

"Schetsen eener reis over Java, in 1844" (1845) *Tijdschrift voor Neerland's Indië*, 7(2): 1-582.

Tijdschrift Voor Economische Geographie; Orgaan Der Nederlandsche Vereeniging Voor Economische Geographie, Jrg. 9, 1918, No. 10.

Peraturan dan Perundang-Undangan

Pemerintah Provinsi Jawa Tengah, 2023, *Peraturan Gubernur Jawa Tengah Nomor 29 Tahun 2023 tentang Perubahan atas Peraturan Gubernur Jawa Tengah Nomor 20 Tahun 2016 tentang Rencana Pengelolaan Sumber Daya Air Wilayah Sungai Pemali Comal*, Semarang.

Prosiding

Sutejo K. Widodo, "Ikan Layang Terbang Menjulang: Suatu Pengalaman Menulis Sejarah Lokal Maritim," *makalah Seminar Sosialisasi Pedoman Penulisan Sejarah Lokal,* Direktorat Jenderal Sejarah dan Purbakala, Departemen Kebudayaan dan Pariwisata, 2009

Buku, Artikel Jurnal, dan Karya Ilmiah Lainnya

Agus Joko Pratomo, "Analisis Kerentanan Banjir di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Kabupaten Pekalongan Provinsi Jawa Tengah dengan Bantuan Sistem Informasi Geografis," *Skripsi*, 2008, Surakarta: Universitas Muhammadiyah Surakarta.

Ahmad Athoillah, "Arab-Tuwan dan Arab-Raden: (Pencarian) Identitas Kolektif Arab-Jawa di Pekalongan dan Kedu Abad ke-19 dan Abad ke-20," *Disertasi*, 2021, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Arif Akhyat, "The Colonial Strained in Java 1870–1930: Public Spaces Versus Public Policies," *Jurnal Kebijakan dan Administrasi Publik,* Vol. 9, No. 2, 2005, hlm.161-178.

Bondan Wisnu Hadi, "Smeroe-Fonds 1909–1930-an: Civil Society's Social Activities in Assisting Natural Disaster Victims in Indonesia During the Colonial Era," *Skripsi*, 2023, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Cahya Nurhaeni, "Kedudukan Opsir Cina dalam Pemerintahan Hindia Belanda di Batavia antara Tahun 1910–1942," *Skripsi*, 2013, Bandung: Universitas Pendidikan Indonesia.

Coffey, T.S. dan Shaw, J.B, "Congruent Bifurcation Angles in River Delta and Tributary Channel Networks," *Geophysical Research Letters*, Vol. 44, No. 11, 2017, hlm. 11.421–11.429.

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Devi Itawan, "Colonialism and Climate Crisis: The Root of Environmental Changes and the Rise of Environmental Awareness in Indonesia," *Indonesian Historical Studies,* Vol. 6, No. 2, 2022, hlm. 191–205.

Diamond, Jared, Collapse: *How Societies Choose to Fail or Succeed*, 2005, New York: Penguin Books.

Di Baldassarre, G., Alberto Viglione, Gerard Carr, Laurens Kuil, José Luis Salinas, dan Günter Blöschl, "Socio-Hydrology: Conceptualising Human-Flood Interactions," *Hydrology and Earth System Sciences*, Vol. 17, 2013, hlm. 3295–3303.

Dick, H., "Munculnya Ekonomi Nasional, 1808–1990-an," dalam Thomas Lindblad (ed.), *Fondasi Historis Ekonomi Indonesia*, 2022, Yogyakarta: Pustaka Pelajar.

_____, "Water World to Inundation," dalam Rita Padawangi, Paul Rabe, dan Adrian Perkasa (eds.), River Cities in Asia: Waterways in Urban Development and History, 2022, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Diki Kristiyadi dan Rhoma Dwi Aria Yuliantri, "Disaster, Involution, and Dependency: A Socio-Economic Analysis of the 1861 Flood in the Residency of Bagelen," *Fajar Historia: Jurnal Ilmu Sejarah dan Pendidikan*, Vol. 9, No. 3, 2025, hlm. 579–591.

D'Souza, Rohan Ignatious, "Event, Process and Pulse: Resituating Floods in Environmental Histories of South Asia," *Environment and History*, Vol. 26, No. 1, 2020, hlm. 31–49.

Early Danendra Putra, "Sejarah Sosial Banjir Bandang 1990 di Kota Semarang," *Skripsi*, 2023, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Edi Cahyono, *Pekalongan 1830–1870: Transformasi Petani Menjadi Buruh Industri Perkebunan,* 2005, Indonesia: Experience.

Endah Sri Hartatik, "Dari Jalan Pesisir Menjadi Jalan Raya PANTURA: Sejarah Jalan Raya di Pantai Utara Jawa Tengah Abad ke-20," *Disertasi*, 2016, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Faisal Arif, Anwar Sanusi, Didin Nurul Rosyidin, dan Aditia Muara Padiatra, "Changes and Existence of Cirebon's Rivers in 1900–1942," *Al-Tsaqafa: Jurnal Ilmiah Peradaban Islam*, Vol. 17, No. 2, 2020, hlm. 171–187.

Fajri Rahman, "Potret Transformasi Masyarakat Pegunungan Jawa: Studi Kasus Sipetung Kabupaten Pekalongan Jawa Tengah," *Jurnal Antropologi: Isu-isu Sosial Budaya,* Vol. 17, No. 2, 2015, hlm. 97–105.

Gamma Galudra dan Martua Sirait, "A Discourse on Dutch Colonial Forest Policy and Science in Indonesia at the Beginning of the Twentieth Century," *International Forestry Review,* Vol. 11, No. 4, 2009, hlm. 524–533.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Hary Ganjar Budiman, "Jejak Manajemen Air di Masa Hindia-Belanda: Identifikasi Saluran Air di Kawasan Stasiun Bogor," *Jurnal Panalungtik*, Vol. 4, No. 2, 2021, hlm. 91–108.

Hunt, Robert C., "Communal Irrigation: A Compare Perspective," dalam Peter Boomgaard (ed.), *A World of Water: Rain, Rivers, and Seas in Southeast Asian Histories,* 2007, Leiden: KITLV Press, hlm. 187–208.

Ilham Nur Utomo, "Banjir di Pemalang Masa Kolonial Abad ke-20: Flood in Pemalang During the Colonial Era During the 20th Century," *Prosiding Balai Arkeologi Jawa Barat*, Vol. 4, No. 1, 2021, hlm. 49–62.

J. Bosnak dan Rick Honings, "Begoend Ons Arme Volk Voor de Vulkaan-Poeten: De Literaire Verwerking van de Krakatau-Ramp van 1883 in Nederland en Indonesië," dalam Lotte Jensen (ed.), *Crisis en Catastrofe: De Nederlandse Omgang met Rampen in de Lange Negentiende Eeuw,* 2020, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Kano, H., Frans Husken, dan Djoko Suryo, *Di Bawah Asap Pabrik Gula,* 1996, Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

Katherina Allo dan Yasraf Amir Piliang, "Historizing the City of Pekalongan," *International Journal for Historical Studies,* Vol. 7, No. 1, 2019, hlm. 99–110.

Kian, Kwee Hui*, The Political Economy of Java's Northeast Coast c.1740–1800: Elite Synergy*, 2006, Leiden: Brill.

Knight, G.R., *Colonial Production in Provincial Java: The Sugar Industry in Pekalongan 1800–1942,* 1993, Amsterdam: VU University Press.

_____, "The Industrial Sugar Factory: Wonopringgo, Thomas Edwards and the Nederlandsche Handel-Maatschappij (NHM)," dalam *Sugar, Steam and Steel: The Industrial Project in Colonial Java,* 1830–1885, 2014, Adelaide: University of Adelaide Press.

_____, "Apakah 'Ketergantungan' Sungguh-sungguh Salah? Industri Gula Indonesia 1880–1942," dalam Thomas Lindblad (ed*.), Fondasi Historis Ekonomi Indonesia*, 2022, Yogyakarta: Pustaka Pelajar.

Krisnanda Theo Primaditya, "Modernisasi Kota: Saluran Air Bersih Perpipaan di Jawa Masa Kolonial," Lembaran Sejarah, Vol. 17, No. 2, 2021, hlm. 171–187.

Kurnia Yuliasih, "Nasionalisasi Pabrik Gula Sragi di Kabupaten Pekalongan Tahun 1957–1967," Skripsi, 2019, Yogyakarta: Universitas Negeri Yogyakarta.

Liao, K.H., "The Social Downside of Flood Control The Case of a Marginalized Community in Taipei Kuei-Hsien" dalam Rita Padawangi, Paul Rabe, dan Adrian Perkasa (eds.), *River Cities in Asia: Waterways in Urban*

UNIVERSITAS GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Development and History, (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2022), hlm. 241-265.

Li Minghuan, "A History of Chinese Associations in the Netherlands," dalam *We Need Two Worlds: Chinese Immigrant Associations in a Western Society,* 1999, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Lucia Helaly Purwaningsih, Popi Puspitasari, Retna Ayu Puspatarini, I Gede Oka Sindhu Pribadi, dan M. Oliver Enson Bin Silini, "Environmental Sustainability: The Influence of Economic Growth on the Spatial Pattern of Old Towns in Java," dalam Muhammad Ali Tarar dan Walambuka (eds.), *Understanding Global Digital Era Technologies and Transformations in Social, Environmental, Peace & Business Development Perspectives in Society* (Bursa: NCM Publishing House, 2024).

Martha Setyowati, "Perkembangan Penggunaan Beton Bertulang di Indonesia pada Masa Kolonial (1901–1942)," Berkala Arkeologi, Vol. 39, No. 2, 2019, hlm. 201–220.

Muhammad Fauzy Arifin, "Dari Pasir Kami Hidup: Penambangan Pasir dan Perubahan Sosial-Ekonomi Masyarakat Pedesaan Sekitar Daerah Aliran Sungai Opak di Kabupaten Bantul 1969–1998," *Skripsi*, 2010, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Muhammad Naufan Faikar, "Perkembangan Pelabuhan Pekalongan 1900–1942," *Skripsi*, 2016, Jakarta: Universitas Islam Negeri Syarif Hidayatullah.

Hasna Nurdhia Nafiah, "Banjir dan Masyarakat Pertanian di Pati Awal 1950-an," *Skripsi*, 2024, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Ninda Lutfiiani dan Abdul Wahid, "SCS (Semarang-Cheribon Stoomtram Maatschappij) Network Along the North Coast of Java Semarang-Cirebon," *Satmata: Journal of Historical Education Studies,* Vol. 1, No. 2, 2023, hlm. 86–101.

Prescott, Michaela F., "River-Edge Relationships: A Comparison of Riversides in Indonesian Cities," dalam Rita Padawangi, Paul Rabe, dan Adrian Perkasa (eds.), *River Cities in Asia: Waterways in Urban Development and History*, 2022, Amsterdam: Amsterdam University Press.

Pujo Semedi, "Close to the Stone, Far from the Throne: The Story of a Javanese Fishing Community, 1820s–1990s", 2001, *Tesis,* Amsterdam: University of Amsterdam.

_____, "Coast Line Expansion and Social Dynamics: The Comal Estuary 1850s–2010s," *Journal of Asian Network for GIS-based Historical Studies,* Vol. 1, 2013, hlm. 45–60.

_____, "Vanishing Frontiers: A Javanese Plantation Emplacement, 1870s–2000s," Humaniora, Vol. 30, No. 1, 2018, hlm. 67–81.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Purnawan Basundoro, *Pengantar Kajian Sejarah Ekonomi Perkotaan Indonesia,* 2023, Jakarta: Kencana.

Ravesteijn, Wim, "Dutch Engineering Overseas: The Creation of a Modern Irrigation System in Colonial Java," Knowledge, Technology & Policy, Vol. 14, No. 4, 2002, hlm. 126–144.

Restu Gunawan, Gagalnya Sistem Kanal: Pengendalian Banjir Jakarta dari Masa ke Masa, 2010, Jakarta: Kompas.

Schrikker, Alicia, "Disaster Management and Colonialism in the Indonesian Archipelago, 1840–1920," dalam Greg Bankoff dan Joseph Christensen (eds.), *Natural Hazards and Peoples in the Indian Ocean World: Bordering on Danger,* 2016, New York: Springer.

Seniwati dan Nirmala Putri Damayanti, "Pembangunan Kanal dan Pertumbuhan Sosial-Ekonomi di Batavia 1918–1933," *Walasuji*, Vol. 11, No. 1, 2020, hlm. 129–139.

Sunaryo Antariksa, Wara Indira Rukmi, dan Surjono, "Colonial and Traditional Urban Space in Java: A Morphological Study of Ten Cities," *Dimensi: Journal of Architecture and Built Environment*, Vol. 40, No. 2, 2013, hlm. 79–88.

Sutejo Kuwat Widodo, 2007, "Dinamika Kebijakan Terhadap Nelayan: Tinjauan Historis pada Nelayan Pantai Utara Jawa 1900-2000, pidato pengukuhan guru besar, Universitas Diponegoro.

Tegegn, Dawit Alemu dan Freek Dhont, "The Downhill Journey of the Java Sugar Economy in the Netherlands Indies (Later Indonesia) from the Late Nineteenth Century to the Mid-Twentieth Century," *Cogent Arts & Humanities,* Vol. 10, No. 1, 2023.

van Bergen, Leo, "Medical Disasters or Disastrous Medicine? Dutch Medical Care in the Dutch East Indies/Indonesia (1870–1949): Three Examples," *Medicine, Conflict and Survival,* Vol. 40, No. 4, 2024, hlm. 440–460.

Wati dkk., "Historical Rainfall Reconstruction in the Period of 1900–2010 for Extreme Climate Event Analysis (Case Study in Java Island, Indonesia)," *Kuwait Journal of Science*, Vol. 52, No. 2, 2025.

Wetter, Oliver, Christian Pfister, Rolf Weingartner, Jürg Luterbacher, Thomas Reist, dan Jürg Trösch, "The Largest Floods in the High Rhine Basin Since 1268 Assessed from Documentary and Instrumental Evidence," Hydrological Sciences Journal, Vol. 56, No. 5, 2011, hlm. 733–758.

Wisnu Subroto, "Sejarah Kota Banjarmasin 1906–1942," Skripsi, 2016, Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Banjir Laten, Mitigasi Sosial, dan Perubahan Lanskap di Daerah Aliran Sungai Sengkarang Regentschap Pekalongan, 1901-1930-an
Yuni Setya Ningrum, Dr. Sri Margana, M.Hum
Universitas Gadjah Mada, 2026 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Yanto, B. Rajagopalan, K., dan Edith Zagona, "Space–Time Variability of Indonesian Rainfall at Inter-Annual and Multi-Decadal Time Scales," *Climate Dynamics*, Vol. 47, 2016, hlm. 2975–2989.